

Leidraad PowerPoint 'Van Gevangenis naar Detentiehuis'

Slide 1:

Introductie

Slide 2:

Inhoudstafel

Slide 3:

Vraag: waar denken jullie aan bij het woord 'gevangenis'?

De antwoorden van de leerlingen klassikaal laten opnoemen of eventueel neerschrijven op het bord.

Slide 4:

Inhoudstafel: het gevangeniswezen

Slide 4:

Vroeger (voor de 18^e eeuw) had de gevangenis een ander doel dan nu: ze diende niet voor vrijheidsberoving, maar om mensen vast te houden in afwachting van hun "echte" straf, zoals **een lijf- of doodstraf**.

Zo'n 200 jaar geleden veranderde dit en werd de gevangenisstraf geïntroduceerd als straf op zich, waarbij **isolatie** centraal stond. Het idee was dat gedetineerden door afzondering tot **schuldbesef en bekering** zouden komen, door slechte invloeden buiten te sluiten en hen alleen te laten met "goede" invloeden, vaak van **religieuze aard**. Denk aan een bijbel in de cel of hooggeplaatste ramen waardoor het "licht van God" symbolisch op hen viel. Contact met andere gedetineerden werd volledig vermeden, bijvoorbeeld door individuele wandelingen en het dragen van een gevangenskaps of 'cagoule' in de gangen.

Deze visie en doel van de gevangenisstraf toen vertaalde zich in het concept van de gevangenis zoals we deze vandaag kennen (kleine, afzonderlijke cellen).

Slide 6:

Na de oorlog ontstonden de menswetenschappen, waarin men ontdekte dat de mens een sociaal wezen is en dus niet gemaakt is om geïsoleerd te zijn. Het afzonderen van mensen in

een cel bleek schadelijk. Dit leidde ertoe dat men langzaam begon **af te stappen van het afzonderingsprincipe**. Er kwam meer aandacht voor re-integratie, zorg, hulp van psychosociale experts en de rechtspositie van gedetineerden.

In **2005** werd de **basiswet** voor de rechtspositie van gedetineerden ingevoerd. Voor die tijd hadden gedetineerden geen rechten en kon personeel bijvoorbeeld geweld gebruiken om hen te “bedwingen”. Met de basiswet werden de rechten van gedetineerden vastgelegd. Een belangrijk aspect van de wet is dat, naast het beroven van vrijheid, ook het **beperken van detentieschade** een doel van de gevangenisstraf is.

Slide 7:

Als gevolg van de naoorlogse ontwikkelingen en nieuwe inzichten werden er belangrijke aanpassingen ingevoerd in het regime. Gedetineerden maken nu **gezamenlijke wandelingen** in plaats van individuele en cellen zijn aangepast van individuele naar meerpersoonscellen. Toen waren de cellen ook geschikt voor meerdere personen. Vandaag is dit niet meer het geval, aangezien het Belgisch gevangeniswezen kampt met **grondslapers**. Door de komst van de **Basiswet** in 2005 worden de rechten van gedetineerden gegarandeerd. Dat betekent dat ook **hulp- en dienstverlening** een plaats moet krijgen binnen de gevangeniscontext. Daarnaast worden er ook activiteiten georganiseerd binnen de gevangensmuren zoals werk, sport en zo voort. De gedetineerden krijgen ook meer ondersteuning en begeleiding dan voorheen. Het doel is om de samenleving zo veel mogelijk naar binnen te brengen en zo het leven binnen de muren zoveel mogelijk doen lijken op het leven buiten de muren. Jammer genoeg is dit in werkelijkheid niet de realiteit.

Slide 8:

De linkse afbeelding toont een **oude gevangenis** in Ierland, terwijl de rechter afbeelding een recente gevangenis in België weergeeft. Ondanks de nieuwe inzichten en aanpassingen binnen het gevangenisregime, blijft men dezelfde **structuur en infrastructuur herhalen**. Het betreft hier een **Ducpétiaux-model**, waarbij in het midden van de inrichting controle wordt uitgeoefend over alle vleugels.

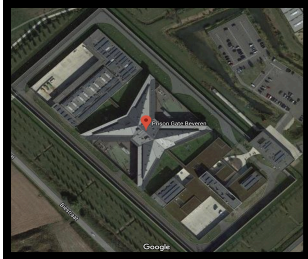
Gevangenis Ierland

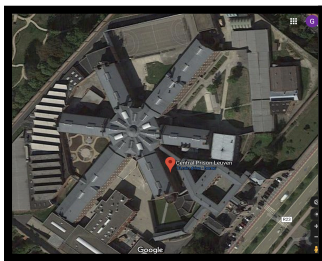
Gevangenis in België (Nieuw Dendermonde)

Slide 9:

Het **Ducpétiaux/Panopticon**-model is nog steeds duidelijk zichtbaar, enkel is de gevangenis van Beveren iets 'futuristischer' qua vorm.

Gevangenis van Beveren

Gevangenis Leuven-Centraal

Slide 10:

Inhoudstafel: de problematiek van het gevangeniswezen.

Slide 11:

Filmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=2YWI1A-fTzg> **Vooral tot 10min40sec.**

Vragen aan de leerlingen of ze tijdens het kijken van de reportage bepaalde problemen zien waar de gevangenis mee kampt.

Problemen die aan bod komen:

- **Personeelstekort:** 35% ontbreekt van personeel
  - o Door het personeelstekort komt het voor dat nieuwe medewerkers al zelfstandig moeten werken, terwijl zij normaal gesproken begeleid zouden moeten worden door een ervaren cipier.
- Gedetineerden zitten 23u op cel. Fitness, Nederlandse les, bibliotheek gaan niet door als gevolg van personeelstekort = **geen nuttige dagbesteding**.
- Ook de groepsactiviteiten en workshops die moeten helpen bij re-integratie gaan niet door: workshop geweldloos communiceren, groepsactiviteiten waar men werkt aan agressie en frustratie,... = **recidive**
- **Overbevolking**
  - o Grondslapers door de overbevolking.

- o Soms met 3 of 4 op een één-persoons cel
- o Gevolg dat er veel spanningen en stress ontstaan. = **psychische problemen**,...
- o Er is 1 toilet voor 3 mensen op 1 cel. = **slechte hygiëne**
- Schending van de mensenrechten: Vrijheidsberoving moet menswaardig en respectvol zijn. Volgens de wetgeving mogen ze enkel het recht op vrijheid inperken, maar alle andere rechten blijven behouden.
- De gevangenis moet helpen voorbereiden op een terugkeer naar de samenleving. Maar dit kunnen ze op dit moment helemaal niet doen. = **recidive**

Slide 12:

De overbevolking is het meest gekende probleem van de gevangenis. Dit is al heel veel in het nieuws verschenen.

Link naar de nwsnwsnws post:

<https://www.vrt.be/nwsnwsnws/nl/post/2025/12/08/grondslapers/>

Slide 13:

Het gevangeniswezen kampt met **verschillende problematieken**.

Re-integratie problemen:

Een van de grootste uitdagingen is **recidive**: in België hervalt maar liefst 70% van de gedetineerden binnen vijf jaar. Nuancering: gaat niet enkel over opnieuw feiten plegen, maar ook schenden van voorwaarden en opnieuw in de gevangenis belanden.

Er is te **weinig werkgelegenheid en nuttige dagbesteding** voor het aantal gedetineerden, waardoor velen de hele dag op hun cel zitten, wat een negatieve impact heeft op hun mentale (en ook fysieke) gezondheid.

Gezondheidsproblemen:

Daarnaast is er een zorgwekkend **hoog druggebruik** binnen de gevangensmuren, zelfs meer dan buiten. Veel mensen die in de gevangenis terechtkomen, hebben al een psychische kwetsbaarheid die tijdens detentie verergert. Door een gebrek aan hulpverlening zoeken zij vaak een uitweg in drugs, die op verschillende manieren de gevangenis binnendringen, zoals via het overgooien van drugs over de muren, door cipers of bezoekers, of door gedetineerden die terugkomen van verlof.

Psychische problemen komen veel voor, zoals depressies en angststoornissen. Deze problematiek hoort niet thuis in de gevangenis; gedetineerden hebben juist **behoefte aan zorg en begeleiding**. Dit vertaalt zich ook in de hoge **suïdecijfers**, die drie tot acht keer hoger liggen dan in de reguliere samenleving. Bovendien kan één voorval van suïcide in de gevangenis een **domino-effect** creëren voor anderen, en is daarom altijd een kritieke periode.

Structurele problemen:

Geweld is ook een groot probleem, zowel tussen gedetineerden als richting personeel. Door een personeelstekort krijgen gedetineerden te weinig contact met maatschappelijk werkers en psychologen, wat leidt tot lange wachtlijsten voor begeleiding. Hierdoor is er **weinig ruimte om aan een toekomst** te werken.

Het personeel **staakt** regelmatig vanwege de **hoge werkdruk** door **overbevolking**, wat de werking van de gevangenis belemmert en frustraties oproept bij zowel personeel als gedetineerden. Tijdens een staking worden er geen activiteiten georganiseerd, buiten de wandelingen, waardoor gedetineerden vaak hele dagen op hun cel moeten doorbrengen.

Er is zelfs al sprake van overbevolking in de nieuwe gevangenissen. Individuele cellen worden daarbij omgevormd tot duo-cellen.

Tot slot is de **slechte hygiëne** in de gevangenis een groot probleem. Er zijn vaak ratten, kapotte leidingen en andere gebreken, wat de frustraties van gedetineerden verder vergroot.

Slide 13:

De Belgische gevangenissen kampen met een aanzienlijke **overbevolking**. Momenteel (cijfers 22 september 2025) verblijven er ongeveer 13.000 gedetineerden, terwijl er slechts ruimte is voor 11.000. Het probleem van overbevolking speelt al 30 jaar en bijbouwen biedt simpelweg geen oplossing.

Ondanks een afname van de criminaliteit in België, blijft de overbevolking problematisch. We leven in een **mentaliteit die vrijheidsberoving als de enige oplossing** beschouwt, terwijl wetenschappelijk onderzoek aantoont dat dit niet de juiste straf is. Bovendien geven veel slachtoffers aan dat zij niet per se een zware straf voor de dader verlangen. Het opsluiten van mensen in de gevangenis is dus een maatschappelijke verantwoordelijkheid en niet altijd een vraag van het slachtoffer. Het opleggen van strengere straffen blijkt bovendien een averechts effect te hebben.

Een **groot deel** van de gevangenispopulatie in België bestaat uit **beklaagden** die nog niet veroordeeld zijn, wat bijdraagt aan de **overbevolking**. Hierdoor hebben we te maken met **'grondslapers'** – mensen die op matrassen op de grond slapen omdat er geen bedden meer zijn. Overdag moeten die matrassen worden opgeborgen, waardoor ze ook geen plek hebben om te zitten of te rusten. Dit zorgt voor **veel stress**, zowel onder de gedetineerden als richting het personeel.

Daarnaast is het ook belangrijk om te vermelden dat de gerapporteerde/vastgestelde criminaliteit de laatste 10 jaar niet meer gestegen is, integendeel het is zelfs een beetje gedaald.

Door al deze problemen kan de **situatie snel uit de hand lopen**, zoals het tragische incident met de maatschappelijk assistente in Antwerpen. De alarmknop werkte niet, deels door de hoge werkdruk die het personeel verhinderde om essentiële controles uit te voeren. Hoewel

het verbeteren van het alarmsysteem een gevoel van veiligheid kan geven, lost het niet het kernprobleem op. We moeten de **structurele problemen van overbevolking**, de werking en de **infrastructuur** van de gevangenis **aanpakken** om dergelijke tragedies in de toekomst te voorkomen.

Cijfers van 1 oktober 2025:

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/09/30/hoer-overbevolkt-kan-overbevolkt-eigenlijk-zijn/>

Slide 15:

Inhoudstafel: VZW De Huizen

Slide 16:

VZW De Huizen werd opgericht als **reactie** op de aangekondigde **bouw van nieuwe gevangenissen in Haren en Dendermonde**. De vraag is waarom er nieuwe gevangenissen nodig zijn, terwijl het duidelijk is dat het gevangenisstelsel faalt. Dit blijkt uit de hoge recidivecijfers en het feit dat de Basiswet van 2005, die voorschrijft dat het leven binnen de gevangenis muren zoveel mogelijk moet lijken op het leven buiten, niet wordt nageleefd. Dit komt door **verouderde structuren, slechte infrastructuur en onvoldoende opgeleid personeel**. België is ook meerdere keren veroordeeld door het **Europees Hof voor de Rechten van de Mens** wegens schending van mensenrechten in gevangenissen. **Wetenschappelijke inzichten en buitenlandse voorbeelden**, zoals in Noorwegen, tonen aan dat er **behoefte is aan alternatieve en structurele hervormingen in het detentieregime**.

Slide 17:

De gevangenis vindt zijn oorsprong in de 18e eeuw. Terwijl de samenleving mee-evolveert in de 21e eeuw, blijft het gevangeniswezen stilstaan. In **2008** besloot vzw De Huizen daarom te onderzoeken hoe detentie in de 21e eeuw er idealiter uit zou moeten zien. Dit leidde tot drie centrale pijlers: **kleinschaligheid, differentiatie en een gemeenschapsgerichte aanpak**.

Slide 18:

Voor ons is kleinschaligheid ideaal met **maximaal 30 bewoners** per huis. Dit zorgt ervoor dat er op een **persoonlijke manier** met mensen gewerkt kan worden. Wij geloven dat je bewoners pas echt goed leert kennen in een kleine setting. Door kleinschaligheid kunnen bewoners **verantwoordelijkheid opnemen** voor dagelijkse taken zoals koken, poetsen en andere huishoudelijke taken. Dit zorgt ervoor dat ze zich meer "gewoon mens" voelen en niet enkel gedetineerde.

Daarnaast bevordert kleinschaligheid ook **dynamische veiligheid**, waarbij het contact tussen personeel en bewoners beter is. Problemen worden sneller opgemerkt en opgelost, omdat iedereen weet wat er leeft binnen de groep. In overvolle gevangenissen gaat dit vaak verloren; men opent een cel zonder de bewoner echt te kennen. Dit maakt een persoonlijke aanpak onmogelijk, terwijl je in een **kleinschalige omgeving weet hoe je iemand moet benaderen, zelfs op een slechte dag**.

In een klassieke gevangenis verloopt de **communicatie** vaak stroef of moeilijk omdat daar een sterke hiërarchie heerst. Daarnaast wordt er met rapportbriefjes gewerkt die verschillende diensten passeren vooraleer ze bij de juiste ontvanger terecht komen (als ze er al geraken). Dit brengt heel wat frustratie met zich mee, met soms agressie tot gevolg. In een detentiehuis staat het personeel veel dicht bij de bewoners, ook de directie passeert dagelijks, hierdoor is directe communicatie mogelijk.

Kleinschaligheid bevordert een omgeving waarin mensen beter functioneren. Waar gevangenissen vooral focussen op statische veiligheid (muren, camera's, sloten), draait het in detentehuizen om **betere communicatie en zorg op maat**. Dit helpt ook bij **vroegtijdige preventie** van problemen, waardoor situaties minder snel escaleren.

Voor elke bewoner moet er een **persoonlijke planbegeleider** zijn, die verantwoordelijk is voor één dossier. Dit zorgt ervoor dat de zorg en begeleiding continu en op maat kan worden aangeboden. De planbegeleider gaat in gesprek met de bewoner en samen stellen ze een plan op om de re-integratie in de maatschappij zo succesvol mogelijk te laten verlopen. Hierbij wordt er gekeken naar **wat de bewoner nodig heeft** om zich na detentie op een goede manier te kunnen herpakken en terug deel te nemen aan de samenleving.

Kortom, kleinschaligheid biedt tal van voordelen.

Slide 19:

We streven ook naar **differentiatie** op verschillende vlakken.

Zo willen we detentehuizen met **verschillende beveiligingsniveaus**, zoals gesloten, open en halfopen huizen. Niet iedereen heeft immers dezelfde mate van beveiliging nodig. Momenteel worden alle gedetineerden binnen de gevangenis op één hoop gegooid, maar het is belangrijk dat er detentehuizen zijn die afgestemd zijn op de noden van de bewoners. Veel mensen denken dat detentehuizen onveilig zijn, maar een gevangenis is eigenlijk ook niet veilig, aangezien er dagelijks mensen in- en uitgaan (combinatie van lange en korte straffen). Bovendien zien we dat **jonge, nieuwe gedetineerden met bijvoorbeeld een korte straf of in voorhechtenis, vaak onder druk worden gezet door die met een lange straf om bijvoorbeeld drugs te smokkelen**.

Slide 20:

Er moet ook worden **gedifferentieerd** op basis van **doelgroepen**, omdat elke groep specifieke noden heeft. **Detentehuizen mogen niet ingedeeld worden op basis van feiten, maar op basis van sterktes en noden. We mogen niet aan 'hokjesdenken' doen.**

Jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar zitten bijvoorbeeld in een cruciale fase voor hun toekomst. Ze moeten zaken regelen zoals hun opleiding, werk en verdere levensplanning, wat een andere aanpak vereist dan mensen met een gezin of werk. Psychisch kwetsbaren hebben daarentegen meer zorg en begeleiding nodig dan gemiddeld. **Ouderen**, die vaak niet meer kunnen worden gereclasseerd voor werk, hebben vooral behoefte aan **dagbesteding, zorg en beweging**, wat ze in gevangenissen niet voldoende krijgen, waar ze zich vaak terugtrekken in hun cel. Er moeten ook aparte **huizen** komen voor **moeders met kinderen**. Kortom, er zijn verschillende doelgroepen die elk hun eigen benadering en zorg vereisen.

Slide 21:

Er wordt ook **gedifferentieerd** op het vlak van **begeleiding**. De begeleiding wordt afgestemd op de **specifieke noden** van de bewoners en de hulp- en dienstverlening die ze nodig hebben. In de gevangenis van Brugge is er bijvoorbeeld een moeder-kindafdeling, maar dat is geen geschikte omgeving voor een kind. **Het is niet oké dat een kind door metaaldetectors moet, opgesloten zit of continu hoge muren ziet**. Het concept van De Huizen biedt hiervoor een oplossing door te zorgen voor gepaste begeleiding die is afgestemd op de specifieke behoeften van elke doelgroep, inclusief moeders en kinderen.

Slide 22:

Ook op het gebied van **dagbesteding** zijn er belangrijke verschillen. Dit betreft zowel de **opleidingsmogelijkheden in een huis als het type werk** dat wordt aangeboden. De hoeveelheid begeleiding en therapie die nodig is, varieert per doelgroep. Sommige bewoners hebben bijvoorbeeld hulp nodig bij zaken als inkomen en sociale zekerheid, terwijl anderen daar minder behoefte aan hebben. Er zijn ook verschillen in persoonlijke verhalen, achtergronden en leefgewoonten, wat de noodzaak onderstreept om de dagbesteding en begeleiding af te stemmen op de specifieke behoeften van de bewoners.

Slide 23:

De derde pijler is **verankering in de buurt / gemeenschapsgericht werken**, waarbij een wisselwerking ontstaat tussen het detentiehuis en de buurt. Dit bevordert **herstel**, zowel voor de dader als voor het slachtoffer. De dader voelt zich nuttig, en het slachtoffer ontvangt sneller een schadevergoeding, aangezien de gedetineerde in een detentiehuis meer kan verdienen dan in de gevangenis.

De buurt speelt een cruciale rol in de re-integratie van bewoners door hen opleidingen, werk en huisvesting aan te bieden. Daarnaast kunnen detentiehuisen een **waardevolle bijdrage leveren aan de gemeenschap**, bijvoorbeeld door een fiets repair shop op te zetten waar buurtbewoners tegen een lage prijs hun fiets kunnen laten repareren.

Het is belangrijk dat detentiehuisen meer zichtbaar zijn in de buurt. Herstel betreft niet alleen de relatie tussen de dader en het slachtoffer, maar ook de bredere samenleving. Een mooi voorbeeld hiervan is het **project "Mooimakers" in Kortrijk**. Door deze initiatieven krijgen

gedetineerden de kans om verantwoordelijkheid te nemen voor de maatschappij, iets wat voor hen vaak van groot belang is.

Slide 24:

Het **onderhouden van contact met het sociaal netwerk** is van groot belang voor de bewoners. Wanneer gedetineerden naar een detentiehuis gaan dat gelegen is in de buurt waar ze later willen re-integreren, kunnen ze gemakkelijker hun banden met familie en vrienden behouden. In de gevangenis is dit veel moeilijker, omdat de omgeving veel minder toegankelijk is en vaak ook ver verwijderd is.

Een detentiehuis heeft een meer huiselijke uitstraling, wat de drempel voor bezoek verlaagt en de re-integratie bevordert. Dit is ook belangrijk voor de continuïteit van zorg: als gedetineerden tijdens hun detentie al bij een psycholoog zijn, is het handig als ze na hun detentie bij dezelfde professional terecht kunnen. Zo kan er een brug worden gemaakt tussen de hulp- en dienstverlening binnen en buiten detentie, wat de overgang naar de maatschappij vergemakkelijkt.

Slide 26:

Daarnaast is de **mens een sociaal wezen**. Het is belangrijk dat iemand zijn sociale relaties onderhoudt en hier aan werkt.

Daarnaast zorgt een detentiehuis ervoor dat ook de buurt kennis kan maken met de doelgroep. Op deze manier kunnen vooroordelen weggewerkt worden.

Slide 26:

Op dit moment zijn er 38 gevangenis, maar VZW De Huizen streeft naar de oprichting van honderden detentehuizen verspreid over het hele land.

De uitgeschreven missie en visie van VZW De Huizen.

“Alle gevangenis vervangen door kleinschalige, gedifferentieerde en in de buurt verankerde/ gemeenschapsgerichte detentehuizen.”

Slide 27:

Inhoudstafel: RESCALED

Slide 28:

Bovendien ontstond **RESCALED** vanuit De Huizen. Dit is de organisatie op **Europees** niveau die pleit voor kleinschalige detentie. **Ze zijn gestart met 5 partnerorganisaties** en

momenteel zijn er 20 landen bij betrokken. Landen proberen van elkaar te leren. Bijvoorbeeld: Het detentiehuis van Kortrijk wilde in contact gebracht worden met een land waar ook vrouwen in een detentiehuis verblijven om inspiratie op te doen.

Slide 29:

RESCALED wil niet enkel gevangenen veranderen (= prison reform), ze wil het hele rechtssysteem herdenken (=justice reform). **Prison reform**: verbeteren van de omstandigheden in gevangenen. bv betere hygiëne en voeding, meer veiligheid. **Penal reform**: veranderen van hoe we straffen geven. bv alternatieve straffen (werkstraf of ET), opsluiting als ultimum remedium. **Justice reform**: herontwerpen van het hele rechtssysteem. bv herstelrecht. Meer aandacht voor de oorzaken van criminaliteit, betere samenwerking tussen justitie, zorg, onderwijs en werk.

Slide 30:

Inhoudstafel: huidige huizen

Slide 31:

Er zijn in België twee soorten kleinschalige detentievormen: transitiehuizen en detentiehuizen. Het belangrijkste verschil is voor wie ze bedoeld zijn. = **doelgroep**

Transitiehuizen zijn er voor mensen die al een groot deel van hun straf hebben uitgezeten. Zij zitten in de laatste fase van hun straf, ongeveer 18 maanden voor een mogelijke vrijlating onder voorwaarden.

Detentiehuizen zijn er vooral voor mensen met een korte gevangenisstraf. Dat zijn mensen die een straf kregen van maximum 3 jaar.

Vandaag zijn detentiehuizen en transitiehuizen vooral gericht op **specifieke doelgroepen**, daardoor zijn er ook mensen die **nu nog geen plaats krijgen** in zo'n huis.

Volgens **vzw De Huizen** is het wel mogelijk om voor **elke doelgroep** een passende plek te voorzien in detentie- of transitiehuizen. Op termijn wil vzw De Huizen dat ook voor andere doelgroepen, waaronder jongvolwassenen, moeders/vaders met kinderen, psychisch kwetsbaren, ...

Slide 32:

Een **overzicht** van de huidige transitiehuizen (april 2026).

In 2019 opende Mechelen met 15 plaatsen. In 2019 opende Edingen met plaats voor 15 mensen, Edingen sloot en is in 2024 heropend. In 2023 opende Gentbrugge met 16 plaatsne. In 2024 opende Leuven met 16 plaatsen. In 2026 opende Hamme met plaats voor 15 mensen. In totaal is er dus een capaciteit van 77 plaatsen.

Doelgroep is gedefinieerd aan het einde van hun straf, dit wil zeggen 18 maanden voor Voorlopige Invrijheidstelling (VI). Er is een uitsluiting voor veroordeelden van seksuele feiten en terrorisme.

Een transitiehuis vormt de brug tussen de klassieke gevangenis en de mogelijkheid tot VI/ET. Er zijn enkele **voorwaarden** om in aanmerking te komen voor een transitiehuis zoals: 1) In de buurt van TH reclasseren, max. 40km, 2) Geen mensen met zedenfeiten of terro, 3) Moeten in gemeenschap kunnen leven, 4) Geen acute verslavingsproblematiek en 5) 18 maanden voor VI. De deelnemers leren er om terug in de gemeenschap te functioneren. Elke week is er ook een gesprek om te leren communiceren over frustraties, het huishouden, etc.

Het transitiehuis wordt bij **voorkeur** altijd in een **stedelijke omgeving** geïmplementeerd. Het is belangrijk dat er **openbaar vervoer** in de buurt is, zodat de deelnemers hulporganisaties kunnen bereiken. Echter, niet alle TH's moeten in een stedelijke context. Lang gestraften kunnen bijvoorbeeld perfect weg van een stad aangezien ze niet meteen zullen reclasseren.

Slide 33:

De transitiehuizen vallen onder de **Wet Externe Rechtspositie** en niet onder de Basiswet. Zij **worden privaat uitgebaat**. Hierbij kan kritisch nagedacht worden dat het een vreemde gedachte is om strafuitvoering te privatiseren. G4S en Serco maken winst op de uitbating van transitiehuizen. Daartegenover staat Stichting De Kansenfabriek, dat ook privaat is maar niet winstgevend.

Slide 34:

Transitiehuis **Mechelen**: geopend september 2019, plaats voor 15 mensen, uitgebaat door G4S (beveiligingsfirma).

Voor meer info: <https://transitiehuizen.be/>

Het transitiehuis werkt samen met partnerorganisaties zoals CAW, CGG, De sleutel, Moderator, Social House. De deelnemers doen aan vrijwilligerswerk in het woonzorgcentrum dichtbij.

Slide 35:

Transitiehuis **Gentbrugge**: geopend oktober 2023, plaats voor 16 mensen, uitgebaat door G4S en beheerd door Sterkhuis.

Voor meer info: https://transitiehuizen.be/over_ons/samenwerkingsverband-sterkhuis/

Bewoners dragen bij tot gemeenschap door vrijwilligerswerk te doen zoals helpen bij lokale evenementen zoals de erkenning van Gentse olympische atleten...

Slide 36:

Transitiehuis **Edingen**: geopend oktober 2024, dit was het eerste transitiehuis in Wallonië, plaats voor 15 mensen, uitgebaat door SERCO.

Voor meer info: <https://www.maison-transition-enghien.be/>

Slide 37:

Transitiehuis **Leuven**: geopend juni 2024, plaats voor 16 mensen, uitgebaat door De Kansenfabriek.

De Kansenfabriek is een stichting, hierbij is er dus geen sprake van een winstoogmerk. Voor meer info: <https://dekansenfabriek.be/>

Filmpje transitiehuis Leuven: <https://www.youtube.com/watch?v=GYiSASAfkOs>

Slide 38 :

Transitiehuis **Hamme**: geopend april 2026, plaats voor 15 mensen, uitgebaat door De Kansenfabriek.

Slide 39:

Een **overzicht** van de huidige detentiehuisen (april 2026).

In 2022 opende Kortrijk met 77 plaatsen. In 2023 opende Vorst met plaats voor 57 mensen. In 2025 opende Olen met 58 plaatsen. In totaal is er dus een capaciteit van 192 plaatsen.

Voor meer info:

https://justitie.belgium.be/nl/themas/gevangenis/belgische_gevangenis/detentiehuisen

Doelgroep is gedetineerden met een 'korte' gevangenisstraf, dit wil zeggen straffen tot 3 jaar. Hierbij kan je de kanttekening maken dat straffen tot 3 jaar eigenlijk helemaal niet kort zijn. In Nederland spreken ze van korte straffen bij gevangenis tot 3 maand.

Deze detentiehuisen hebben een laag beveiligingsniveau. Toch vallen ze onder dezelfde regels als in de gevangenis. Dit betekent dat gedetineerden in detentiehuisen zich niet vrij kunnen verplaatsen buiten het huis of zo maar kunnen gaan en staan waar ze willen.

Ook hier is er een uitsluiting voor veroordeelden van seksuele feiten en terrorisme.

Slide 40:

Detentiehuis **Kortrijk**: geopend september 2022, plaats voor 67 mannen en 10 vrouwen.

Ze hebben een woonzorgcentrum omgebouwd tot detentiehuis. In Kortrijk verloopt de samenwerking met het lokaal bestuur zeer goed. Dit wordt beschouwd als een van hun grootste sterktes.

Slide 41:

Detentiehuis **Vorst**: geopend juli 2023, plaats voor 57 mensen.

Het is gebouwd in de **voormalige vrouwengevangenis** Berkendael. Hierbij komt dat de **gevangenisstructuur** blijvend is, ook al is de manier van werken anders. Bijvoorbeeld een blijvende aanwezigheid van de leeuwenkooi die voor de individuele wandeling diende.

Slide 42:

Detentiehuis **Olen**: geopend september 2025, plaats voor 58 mensen.

Het is gebouwd in een voormalig woonzorgcentrum.

Bij de komst van dit detentiehuis was er veel **protest uit de buurt**. Maar via overleg met de burens is er tot een oplossing gekomen. Om de privacy en veiligheid van de burens te garanderen zijn alle ramen die uitzicht hadden op de burens zijn geblindeerd. Terrassen op diezelfde plekken mogen niet gebruikt worden. Verder zijn er ook nog schermen geplaatst om inkijk onmogelijk te maken

Slide 43:

Overzicht van toekomstige detentiehuizen: locaties en plaatsen

Genk (unit): 40 plaatsen, **Antwerpen** (unit): 40 plaatsen, **Zelzate** (hotel): 40 plaatsen, **Luik** (jeugdherberg): 60 plaatsen, **Doornik** (gebouw Rijkswacht): 40 plaatsen, **Jemeppe-sur-Sambre** (unit): 40 plaatsen.

Een deel van de detentiehuizen zullen gebouwd worden a.d.h.v. **prefabcontainers = units**. Dit heeft ook een deel voor de vertraging gezorgd (twee bedrijven wouden deze opdracht – zaak bij Raad van State)

Linkse foto = simulatie van detentiehuis in unitbouw.

Onderste foto = detentiehuis Doornik

Slide 44:

Ondanks de stappen die al gezet zijn in de goede richting, heeft De Huizen toch enkele **kritische bedenkingen**.

De **capaciteit** in detentiehuizen is op dit moment 60 (soms zelf meer, zie DH Kortrijk met 77 plaatsen). Dit overschrijdt de limiet van 30 die volgens vzw de huizen de maximum capaciteit is om **kleinschaligheid** te garanderen.

Op dit moment is het voor een beperkte doelgroep tot kortgestraften in DH en het einde van de straf in TH. Dit zorgt ervoor dat een groot deel van de gevangenispopulatie geen kans maakt. Volgens vzw de huizen moet het mogelijk zijn voor alle gedetineerden om een plaats in DH of TH te krijgen. Dit kan je bereiken door in te zetten op meer **differentiatie in beveiliging**. Voorlopig zijn er enkel DH met lage beveiliging voor een doelgroep van kortgestraften. Dit heet het **creaming-off** effect. Enkel de 'gemakkelijke' profielen mogen naar een DH, waardoor al de rest in de gevangenis wordt gehouden. In de toekomst zouden er DH moeten zijn, verschillend in beveiligingsniveau: een lage, middel en hoge beveiliging.

Momenteel leidt de aanwezigheid van detentiehuisen en transitiehuisen tot een zogenaamd **netwidening-effect**. Dit betekent dat meer personen binnen het strafrechtelijk systeem terecht komen dan voorheen. Dat komt doordat deze huizen vandaag fungeren als extra capaciteit bovenop de bestaande gevangenissen. In de toekomst streeft vzw De Huizen er echter naar dat detentiehuisen en transitiehuisen de huidige gevangenissen vervangen, in plaats van ze aan te vullen. In dat scenario zouden zij niet langer bijdragen aan netwidening.

Op dit moment bestaat de doelgroep van detentiehuisen uitsluitend uit kortgestraften. Hoewel deze personen uiteenlopende **individuele noden** hebben, verblijven zij toch samen binnen hetzelfde detentiehuis. Volgens vzw De Huizen volstaat differentiatie op basis van doelgroep daarom niet. Er is ook nood aan **differentiatie in de begeleiding** die per huis wordt aangeboden.

Het is moeilijk om geschikte locaties te vinden voor detentiehuisen en transitiehuisen. Een voorbeeld hiervan is het detentiehuis van Vorst, dat gevestigd is in een oude gevangenis. Die infrastructuur sluit onvoldoende aan bij het huiselijke en gemeenschapsgerichte regime dat nodig is om **normalisering** te bevorderen.

Ook het gebruik van prefabcontainers toont aan dat het vinden van geschikte locaties geen eenvoudige opdracht is. Nochtans vormt de locatie van detentiehuisen een belangrijk onderdeel van hun werking, omdat die mee bepaalt in welke mate **verankering en integratie in de buurt** mogelijk zijn.

Daarnaast is er in vrijwel elke stad of gemeente sprake van een zekere vorm van weerstand. Dit is op zich niet uitzonderlijk. Veel mensen weten immers niet precies wat een detentiehuis inhoudt, wat kan leiden tot onzekerheid en een gevoel van onveiligheid. Dit sluit aan bij het **NIMBY-principe** (*Not In My Backyard*), waarbij mensen een project wel noodzakelijk of maatschappelijk nuttig vinden, maar het liever niet in hun eigen buurt zien komen.

Vzw De Huizen zet daarom sterk in op het betrekken van de buurt bij de komst van een toekomstig detentiehuis of transitiehuis. Door in dialoog te gaan met buurtbewoners ontstaat er ruimte om informatie uit te wisselen, bezorgdheden te bespreken en samen te zoeken naar manieren om tot wederzijds begrip te komen. Wanneer buurtbewoners beter begrijpen wat de werking precies inhoudt en zien dat het project kan bijdragen aan re-integratie, veiligheid en sociale verbinding, kan de weerstand afnemen en plaatsmaken voor aanvaarding of zelfs steun.

Daarnaast merkt vzw De Huizen op dat de aanwezigheid van een detentiehuis of transitiehuis na verloop van tijd vaak genormaliseerd wordt. Voor de buurt wordt het dan steeds meer vanzelfsprekend dat een dergelijke voorziening aanwezig is in hun omgeving.

Slide 45:

Visuele voorstelling van focus op bepaalde doelgroepen.

Koen Geens nam de eerste stap binnen de politiek met de mogelijkheid om een **transitiehuis** te ontwikkelen. Transitiehuizen focussen op gedetineerden aan het einde van hun straf. **Vincent Van Quickenborne** nam de **detentiehuisen** op in de beleidsnota, met een focus op de doelgroep kortgestraften. Maar er zijn veel doelgroepen die uit de boot vallen op die manier.

Op termijn wil vzw De Huizen dat ook voor andere doelgroepen, waaronder jongvolwassenen, moeders/vaders met kinderen, psychisch kwetsbaren, ...

Slide 46:

Vraag aan leerlingen: Hoe zouden jullie zorgen voor verbinding tussen een detentiehuis en de buurt?

Slide 47:

Om de verbinding met de buurt te leggen, doen de bewoners van het detentiehuis verschillende zaken van **vrijwilligerswerk**. Bijvoorbeeld de tuin van het lokale woonzorgcentrum onderhouden, wandelen met bewoners van het woonzorgcentrum, helpen met rommelmarkten, river clean-up, sneeuw ruimen, taart bakken, ... De bedoeling van dit vrijwilligerswerk is om **iets terug te kunnen doen voor de samenleving**.

In het transitiehuis van Mechelen onderhouden de deelnemers de buurt en gaan ze wandelen met de bewoners van het rusthuis. Door dergelijke zaken systematisch te doen, zullen mensen een detentiehuis sneller aanvaarden.

In het detentiehuis van Vorst hebben de bewoners de sneeuw weggeruimd afgelopen winter. In de toekomst zullen ze ook een river clean-up doen.

Slide 48:

Reflectie vraag aan leerlingen: heb je na deze les een ander beeld over de gevangenis? Waarom wel/ niet?

Slide 49:

Voor vragen over de presentatie of voor meer informatie kan je mailen naar info@dehuizen.be of onze website bezoeken via www.dehuizen.be.